

DRAGEHODELOKALITETER MED BEHOV FOR SKJØTSEL

TILTAK FOR TRUA ARTER

20. OKTOBER 2020

PLANTER
I VÅTMARK

MENNESKET
I VÅTMARK

INSEKTER
I VÅTMARK

FUGLER
I VÅTMARK

FISK
I VÅTMARK

DYR
I VÅTMARK

DYR
I VÅTMARK

RAPPORT 2020:13

Utførende institusjon:

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS

Prosjektansvarlig:

Lea Hoch

Prosjektmedarbeider:

Andrea Rishatt

Oppdragsgiver:

Fylkesmannen i Innlandet

Kontaktperson:

Victoria Marie Kristiansen

Referanse:

Hoch, L. 2020. Dragehodelokaliteter med behov for skjøtsel, Ringsaker kommune - 2020. Dokkadeltaet Våtmarkssenter AS. Rapport 2020:13.

Sammendrag:

I 2017 ble det gjennomført naturtypekartlegging i Ringsaker, hvor det ble gjort funn av to gamle slåttemarkar på gården By i Brumunddal med betydelig mengde Dragehode (*Dracocephalum ruysciana*) som var i ferd med å gro igjen. På bakgrunn av denne kartleggingen ble det startet opp skjøtsel på disse to spesielt viktige lokalitetene i 2018, og skjøtselen ble videreført i 2019 og 2020. Antall individ av dragehode har økt betydelig fra 2017, som understreker at skjøtselen har vært meget effektiv og vellykket. Det er nærliggende å tro også andre kalkkrevende arter vil øke eller holde seg på et stabilt nivå etter årlig skjøtsel. Denne rapporten gir en oversikt over tiltakene som har blitt utført i 2020 og forslag til tiltak som videreføres i 2021.

Emneord:

Dragehode, *Dracocephalum ruysciana*, skjøtsel, Hedmark, Ringsaker, Brumunddal

INNHold

Innledning	4
Kort om lokalitetene	4
Trusselbilde	5
Gjennomførte tiltak i 2020	6
Lokalitet 1:	6
Lokalitet 2:	7
Videre arbeid	10
Kilder	11

Innledning

Dokkadeltaet Våtmarkssenter AS arbeider med kartlegging av naturmangfold med hovedvekt på viktige arter og naturtyper, skjøtsel og naturrestaurering. De siste årene har vi vært aktive i skjøtsel, særlig i tilknytning til viktige naturtyper, truede arter og verneområder. I 2017 ble det gjennomført naturtypekartlegging i Ringsaker, hvor det ble gjort funn av to gamle slåttemarkers med betydelig mengde Dragehode (*Dracocephalum ruyschiana*) som var i ferd med å gro helt igjen. Disse lokalitetene hadde svært dårlig hevd på kartleggingstidspunktet og det var behov for skjøtsel snarest for å ivareta de viktige dragehodelokalitetene. Skjøtsel ble startet opp i 2018 og videreført i 2019 og 2020.

Dragehode er kategorisert som sårbar (VU) i den Norsk rødliste for arter 2015 (Henriksen & Hilmo, 2015), og regnes som prioritert art jamfør naturmangfoldloven av 2009. Arten er flerårig med greinete røtter som danner mange overflateskudd hvert år. Arten tilhører leppeblomstfamilien og har en karakteristisk og vakker blomst. Dragehode blomstrer i juni, og blomstrer i omtrent tre uker. Arten vokser på berg, i ur og på åpen, grunnlendt, veldrenert jord med mye kalk. Arten er lyskrevende, og avhengig av hevd for ikke å bli utkonkurrert. Trusselfaktorer for dragehode er oppdyrking, gjødsling, sprøyting, nedbygging, utskygging og fremmede arter. På grunn av bestandsnedgang i forbindelse med tap av habitat er dragehode oppført på rødlista, den er også regnet som norsk ansvarsart på bakgrunn av Bern-konvensjonen.

For å sikre livskraftige populasjoner av dragehode i fremtiden er det viktig at gamle beitemarker og kantsoner, samt utkanter av berg og rasmark får fornyet hevd. Det bør ryddes lauvoppslag og rosekratt, og ryddingen bør følges opp med slått, beite eller brenning om våren eller høsten. Oppfølgingstiltakene er svært viktige, da kapping stimulerer dannelse av rotskudd og stubbeskudd. I tillegg vil gjødslingseffekten av rydding, der nedbryting av smårøtter og plantemateriale føre til økt næringstilførsel, noe som blant annet bedrer forholdene for bringebær (*Rubus idaeus*), som er en stor trussel for dragehode (Larsen, m. fl. 2013).

Våtmarkssenter har siden 2013 arbeidet med utvalgte "forsøkslokaliteter" med dragehode i Oppland. Vi har i løpet av de foregående år fått mye kunnskap om skjøtsel av arten. Våtmarkssenteret er også tilknyttet fagmiljøer som driver forskning og undersøkelser i forhold til dragehode og skjøtsel rundt dragehode, og bidrar med å utveksle erfaringer (bl.a. NIBIO).

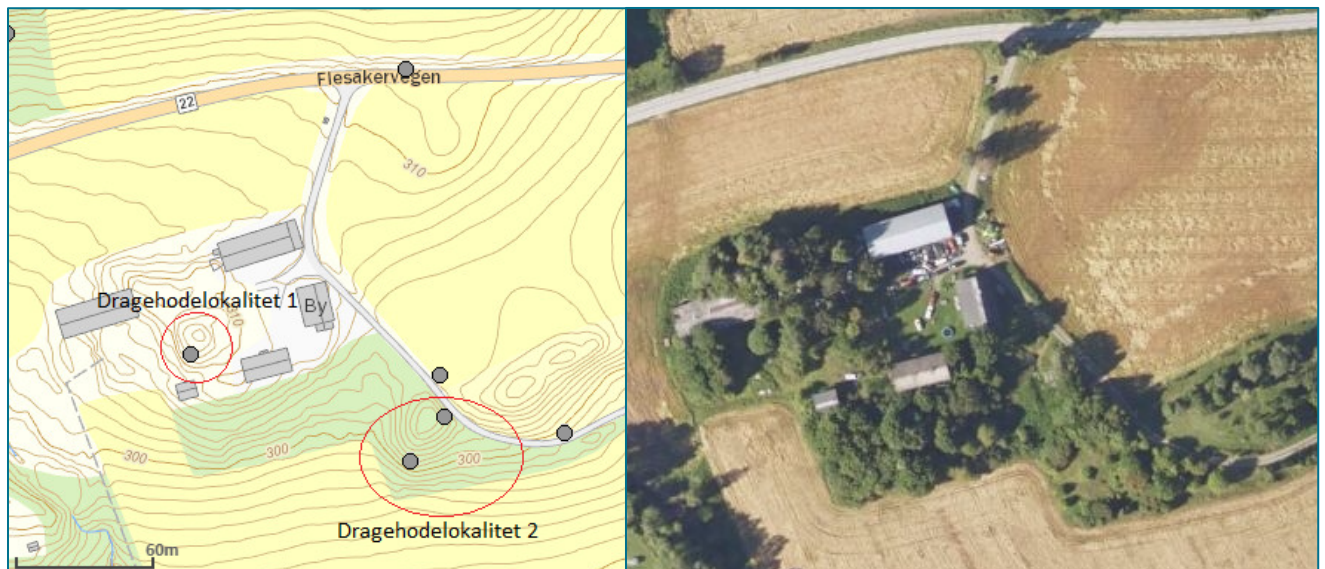
Kort om lokalitetene

Gården By, Flesakervegen 12 i Brumunddal, er en stor gård i Ringsaker kommune. I området rundt er det svært kalkrikt, og kombinasjonen med grunnlendt kulturpåvirket mark gir det en svært artsrik naturtype.

Det er nå to lokaliteter igjen med dragehode på gården By (figur 1). Lokalitetene har tidligere vært benyttet som slåttemark, og inneholder fortsatt mange arter knyttet til denne naturtypen. Begge lokalitetene er svært viktige dragehodeforekomster, og det ene området (lokalitet 2) hadde i 2017 rundt 500 skudd og blomster av dragehode (se figur 2 og 5). Begge lokalitetene har lett tilgjengelig adkomst og en positiv grunneier.

Trusselbilde

Hovedtrusselen til dragehode på de utvalgte lokalitetene er gjengroing og fremmede arter. I følge grunneier har det tidligere vært mye dragehode rundt gården, men det er nå sentrert til disse to gjenværende lokalitetene, trolig grunnet gjengroing som følge av opphør i skjøtsel. Grunneier har selv ikke tid til å skjøtte lokalitetene, men har vært svært positiv til de gjennomførte tiltakene.

Figur 1. Dragehodelokalitetene ved Flesakervegen 12, Brumunddal hvor det ble gjennomført skjøtsel i 2020.

Figur 2. Lokalitet 2 fra naturtypekartlegging i 2017. Midt i flotteste blomstringstid.
Foto: Anne-Sofie B. Strømme, 2017

Gjennomførte tiltak i 2020

Lokalitet 1:

Ved denne lokaliteten ble det gjennomført skjøtsel to ganger i løpet av sesongen. Grunneieren hadde mulighet til å brenne lokaliteten i mars 2020. Dette fjernet en god del gammelt strø og plantematerialer fra lokaliteten (figur 5), men førte også til en gjødslingseffekt. Grunneieren opplyste om fin blomstring av dragehode i juni 2020 etter utført brenning. Med det å brenne lokaliteten rund flaggstang haugen tok grunneieren opp en tradisjon han husker fra barndomstiden. Det er derfor antatt at dette er et svært bra skjøtselstiltak på lokaliteten som hadde flere dragehode planter tidligere.

Etter befaring med fagperson fra Våtmarkssenteret, Geir Høitomt i 2017, ble det anbefalt å gjennomføre lett høstslått etter at dragehode var avblomstret på denne lokaliteten.

I september ble det utført slått med tohjulsslåmaskin. Plantemateriale ble raket sammen og fjernet fra lokaliteten for å hindre gjødslingseffekt (figur 3 og 4). Ved sen slått ligger det svært godt til rette for neste års blomstring for både dragehode og andre lys- og kalkkrevende arter forbundet til denne naturtypen.

Det ble registrert rundt 40 skudd av dragehode på denne lokaliteten. Våtmarkssenteret håper at dette antallet vil øke noe til neste år, spesielt siden vi fikk fjernet mer plantematerialer enn tidligere. Det anbefales å gjøre lokaliteten mer lysåpent i 2021 og få fjernet flere rosebusker, busker og trær øst for dragehodeforekomsten.

Figur 3. Lokalitet 1 før og etter slått. Mye høyt voksende gress som skygger ut dragehode Foto: Lea Hoch, 2020.

Figur 4. Lokalitet 1 før og etter sen høstslått. Etter årets skjøtsel ligger det svært godt til rette for neste års blomstring for både dragehode og andre lys- og kalkkrevende arter forbundet til denne naturtypen. Foto: Lea Hoch, 2020.

Figur 5 Lokalitet 1 etter brenning i mars 2020. Tydeligvis har kun den øvre delen av lokaliteten blitt avsvidd. Det er fortsatt en del plantematerialet der det ikke ble brent. (Foto: Ringsaker brannvesen 2020)

Lokalitet 2:

Ved denne lokaliteten ble det også gjennomført skjøtsel to ganger i løpet av sesongen, brenning og sen høstslått. Brenning ble utført av grunneieren og hadde tydelig positiv effekt på dragehodeplantene. Men det ble også observert en økning i antall rosebusker. Dette skyldes antagelig økt næringstilførsel etter avsviing i mars.

I september ble det utført slått med tohjuls slåmaskin. Plantemateriale ble raket sammen og fjernet fra lokaliteten for å hindre gjødslingseffekt. Plantemateriale ble også i år lagt mellom lokaliteten og oppdyrket mark, for å fungere som en buffer som skal redusere spredning av kratt opp mot lokaliteten.

Det ble fjernet en god del skudd av rosekratt som hadde kommet etter forrige skjøtsel. Det ble observert mye rotskudd og stubbeskudd av syrin, trolig grunnet nedkapping av buskene i 2019. Her er det viktig å holde syrin nede og kappe skudd hvis mulig flere ganger gjennom sesongen for å utarme rotsystemet.

Det ble registrert mellom 700 og 800 skudd med dragehode, en betydelig økning fra kartleggingen i 2017.

Figur 6 Før (t.v.) og etter (t.h.) høstslått på lokalitet 2. Syrinbusken dannet mange skudd etter fjorårets nedkapping. Disse ble slått på samme måte som resten av vegetasjonen (Foto: Lea Hoch 2020)

Figur 7 Gresset ble raket sammen manuelt og fjernet fra lokalitet 2 (Foto: Lea Hoch 2020)

Figur 8 Lokalitet 2 etter brenning i vår 2020. Mye av plantematerialet som hadde akkumulert seg på

Figur 9 Etter brenning i mars 2020 (Foto: Ringsaker brannvesen 2020)

Videre arbeid

Det anbefales på det sterkeste at skjøtselen ved gården By i Brumunddal videreføres i årene som kommer for å opprettholde de gode vekstvilkåra for dragehode. Blir ikke skjøtselen opprettholdt, kan individene med dragehode på sikt forsvinne fra disse lokalitetene. Skjøtselen i 2018 og 2019 har vært meget effektiv og vellykket, antall dragehode har økt betydelig fra kartleggingen i 2017. I 2020 ble det på lokalitet 2 registrert mellom 700 og 800 skudd av dragehode.

Figur 10 Dragehode på By gård, det ble observert mange unge skudd i 2020. (Foto: Lea Hoch 2020)

Det viktigste for å ivareta dragehode ved disse lokalitetene er å holde det lysåpent ved å redusere lauv- og krattoppslag. Det anbefales å fortsette med slått og manuell rydding enten tidlig før blomstring eller på senhøsten etter blomstring. Ved sen slått ligger det svært godt til rette for neste års blomstring for både

dragehode og andre lys- og kalkkrevende arter forbundet til denne naturtypen. Det bør også gjennomføres videre bekjempelse av svartelistearter, spesielt syrin på lokalitet 2 og større trær på lokalitet 1.

Det er svært viktig å opprettholde overvåkingen av antall dragehode på de to utvalgt lokalitetene for justering av type og mengde skjøtsel.

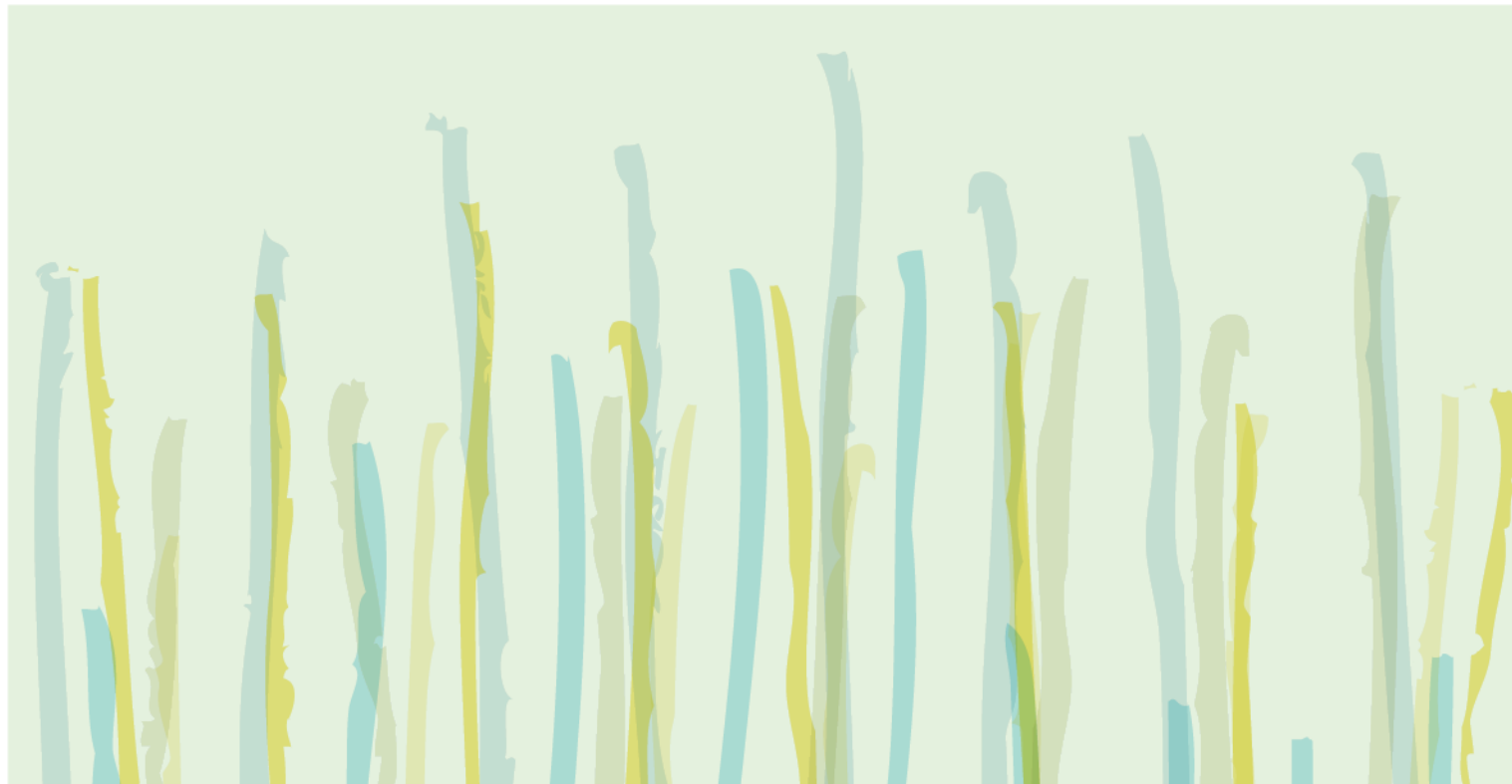
Videre kan det være meget aktuelt å gjennomføre kontrollert brenning på våren ved begge lokalitetene, enten utført av grunneier selv eller i samarbeid med brannvesenet. Det viktigste med brenning er at det gjøres på riktig tidspunkt og at det er nok plantemateriale til å ta fyr. Det er ikke sikkert det er nok plantemateriale på våren til å ta fyr etter effektiv høstslått året før, slik at brenning kan være aktuelt et år med tidligere slått. Brenning vil trolig begrense oppskudd av rosebusker, som tydelig har dominert hvert år, spesielt på lokalitet 2. Det vil også begrense rotskudd og stubbeskudd av den fremmede arten syrin.

Ifølge grunneier har begge lokalitetene vært brent med jevne mellom rom tidligere, slik at brenning kombinert med slått kan være gunstig skjøtsel. Brenning hvert 3-5 år kan være et meget effektiv skjøtselsregimet for å ivareta dragehode og andre kalkkrevende arter tilknyttet denne naturtypen.

Kilder

Henriksen S. og Hilmo O. (red.) 2015. Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge.

Larsen, B.H., Enzenberger, T., Høitomt, G., Ullring, U. 2013. *Kartlegging av dragehode i Nord-Aurdal, Vestre Slidre, Øystre Slidre og Vang kommuner i 2010-2012*. Miljøfagelig Utredning Rapport 2013-11. ISBN: 978-82-8138-641-9

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS (DNV) ble etablert som et aksjeselskap i 2008 og eies av kommunene Nordre Land og Søndre Land. DNV tilbyr en rekke miljøfaglige tjenester og har opparbeidet betydelig kompetanse innenfor naturrestaurering, skjøtsel og naturtypekartlegging. Selskapet jobber for at naturmangfoldet ivaretas og brukes på en bærekraftig måte, og formidler dette gjennom nyskapende naturveiledning. Du finner oss ved Dokkadeltaet naturreservat. Våtmarkssenteret har rullerende utstillinger og er åpent for besøkende i sommermånedene.

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS PB 135, 2882 DOKKA Tel: +47 46 80 64 23 E-mail: post@dokkadeltaet.no www.dokkadeltaet.no

